

знаходити надійну опору у житті, регулювати свої стосунки на гуманних та раціональних засадах. З другого – доводиться констатувати, що морально-ціннісна основа вітчизняної культури зазнала протягом ХХ століття таких втрат, до того ж сама ідея моралі та моральних цінностей була дискредитована такою мірою, що потреба у згаданих етичних орієнтирах тільки з великими труднощами знаходить для себе місце у суспільній свідомості. Тим більш нагальним і драматичним стає завдання обґрунтування подібних орієнтирів, осмислення способів їх критичної перевірки й утвердження. При цьому зрозуміло, що специфіка нашої вітчизняної ситуації вимагає від дослідників як оперативного засвоєння західного досвіду у цій галузі, що є невідмінною умовою виходу на сучасний рівень аналізу етичних проблем, так і якомога точнішого врахування особливостей вітчизняної моральної культури і її суперечливого розвитку, теоретичною відповіддю на запити якого мають, зрештою, стати подібні дослідження.

Про становище аксіологічної сфери сучасної особистості можна сказати так: попередня система цінностей зруйнована. Падіння одного морально-етичного ідеалу не призвело до становлення іншого, нового, який користувався б постійною довірою. У результаті суспільство перебуває у стані плюрального пошуку нових ціннісних пріоритетів. Внутрішній світ у сучасній ситуації зазнає значущих змін. З одного боку, іде процес усвідомлення своєї індивідуальності, її значимості, здобуття нових ступенів духовної свободи, а з другого – спостерігається деградація, розпад особистості, яка проявляється у криміналізації свідомості. В ієрархії цінностей знижується статус духовності, яка акумулює вищі людські цінності, нівелюється значимість для молодих людей цінностей саморозвитку, трудової, освітньої діяльності, згасає інтерес до духовно-естетичної сфери, відбувається маргіналізація та раціоналізація духовного світу. Ціннісна структура молоді характеризується різким зростанням у ній вагомості індивідуальних мотивацій. Ця тенденція має стійкий характер. Лише повернувши колесо суспільної машини у зворотний бік, ми зможемо уникнути катастрофи суспільної та особистісної. Тобто всі вищезгадані проблеми перестануть бути проблемами, а стануть механізмами до побудови і збереження базових цінностей особистості не тільки в Україні.

Використана література:

1. Грабовський С. ХХ століття та українська людина: виклики та відповіді / С. Грабовський. – К.: Генеза, 2000. – 420 с.
2. Дашутін Г. П., Михальченко М. І. Український експеримент на терезах гуманізму / Г. П. Дашутін, М. І. Михальченко. – К.: Наука, 2001. – 411 с.
3. Дробницький О. Г. Некоторые аспекты проблемы ценностей / О. Г. Дробницький // Проблема ценности в философии. – М.: Мысль, 1966. – 324 с.

Аннотация

Проблема формирования ценностей личности в контексте основных философско-антропологических проблем заключается в исследовании трансформации самопонимания человека в современной социальной среде, а также в формировании новой философской парадигмы относительно толкования содержания коллективных акций и природы общественных, национальных и государственных сообществ.

Аннотация

The problem of formation values of the individual in the context of the basic philosophical and anthropological problems is to study the transformation of self-understanding of man in the modern social environment, and in formation of a new philosophical paradigm about interpretation of collective action and the nature of the social, national and state communities.

УДК 316.454.52:159.925-057.875

Сагайдак С. П.

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА РІВЕНЬ РОЗВИТКУ НЕВЕРБАЛЬНИХ ЗАСОБІВ СПІЛКУВАННЯ У МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

Соціальний інтелект є одним з найважливіших компонентів життєдіяльності людини, він дає можливість розуміти самого себе, забезпечує вірне розуміння вчинків людей, їхніх вербальних і невербальних реакцій, виступає важливою когнітивною складовою в структурі комунікативних здатностей особистості [3]. В. О. Лабунська вважає, що "на точність "читання" експресії впливає особливий вид інтелекту – "соціальний" інтелект [1].

Метою нашого дослідження було виявлення взаємозв'язку між рівнем розвитку соціального інтелекту та адекватністю невербальних засобів спілкування у майбутніх психологів. В експерименті брали участь 94 студенти I курсу Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, які навчаються за спеціальністю "Психологія".

З метою вивчення ступеня сформованості соціального інтелекту у студентів-психологів нами була використана методика "Дослідження соціального інтелекту" Дж. Гілфорда та М. Саллівена адаптована О. С. Михайловою до вітчизняних соціокультурних умов, стандартизувала її та внесла певні корективи в

процедуру проведення, зміст стимульного матеріалу [2]. Вона складається з 4-х субтестів: субтест № 1 "Історії з завершенням", субтест № 2 "Групи експресій", субтест № 3 "Вербальна експресія", субтест № 4 "Історії з доповненням". Субтести дозволяють діагностувати наступні фактори у структурі соціального інтелекту:

1) фактор пізнання результатів поведінки, тобто здатність передбачати наслідки поведінки учасників взаємодії в певній ситуації (субтест № 1);

2) фактор пізнання класів поведінки – здатність до логічного узагальнення, виділення загальних суттєвих ознак в різних невербальних реакціях людини (субтест № 2);

3) фактор пізнання перетворення поведінки – здатність розуміти зміни значення подібних вербальних реакцій людини залежно від контексту ситуації, які їх викликають; крім того діагностується фактор пізнання відносин поведінки (субтест № 3);

4) фактор пізнання систем поведінки, тобто здатності розуміти логіку розвитку ситуації взаємодії, значення поведінки людей в конкретних ситуаціях (субтест № 4).

Три субтести мають невербальний стимульний матеріал та один субтест – вербальний. В процесі обробки отриманих результатів необхідно перевести "сирі" бали в стандартну шкалу оцінок, що дає можливість з'ясувати ступінь вираження окремих здібностей до пізнання поведінки, крім того, результат по тесту в цілому відображає загальний рівень розвитку соціального інтелекту.

Інтерпретація результатів за даною методикою була нами спрощена, у зв'язку з тим, що жоден з респондентів не отримав оцінку 1 чи 5, тому ми звузили діапазон оцінок рівня розвитку соціального інтелекту до трьох: високий рівень (здібності до пізнання поведінки вищі від середнього рівня (умовно – "високий" соціальний інтелект) – більше 37 балів; середній (середні здібності до пізнання поведінки (середньовибіркова норма) – від 27 до 37 балів; низький (здібності до пізнання поведінки нижчі від середнього рівня (умовно – "низький" соціальний інтелект) – менше 27 балів. Результати дослідження представлені у таблиці 1.

Таблиця 1

**Результати діагностики соціального інтелекту у студентів I курсу
(за тестом Дж. Гілфорда та М. Саллівена (у %) N=94**

Рівень сформованості CI	Показники успішності виконання субтестів									
	Субтест №1 "Історії з завершенням"		Субтест №2 "Групи експресій"		Субтест №3 "Вербальна експресія"		Субтест №4 "Історії з доповненням"		Композитна оцінка	
	Абс. к-сть	%	Абс. к-сть	%	Абс. к-сть	%	Абс. к-сть	%	Абс. к-сть	%
Високий	8	8,5	3	3,2	2	2,1	3	3,2	3	3,2
Середній	52	55,3	56	59,6	59	62,8	57	60,6	56	59,6
Низький	34	36,2	35	37,2	33	35,1	34	36,2	35	37,2

Як видно з таблиці 1. найбільша кількість студентів має показники середнього (від 55,3 до 62,8%) та низького (від 35,1 до 37,2%) рівнів. Найнижчі показники високого (від 2,1 до 8,5%) рівня, однак серед них позитивно виділяються здатність адекватно визначати ставлення та взаємини, що свідчить про те, що спонтанно найкраще формується почуттєва сфера соціального інтелекту.

В цілому, у майбутніх психологів переважає середній рівень розвитку соціального інтелекту (59,6%), низький рівень мають 37,2%, а високий – 3,2% досліджуваних.

Для вивчення особливостей розвитку невербальних засобів спілкування у майбутніх психологів нами була використана "Методика експертної оцінки невербальної комунікації" А.М.Кузнєцова [4], що складається з 20 запитань, які дозволяють діагностувати три параметри невербального спілкування: 1) загальну оцінку невербального репертуару людини з точки зору його різноманітності, гармонійності та диференційованості; 2) чуттєвість, сенситивність людини до невербальної поведінки іншого, здатність до адекватної ідентифікації; 3) здатність до управління своїм невербальним репертуаром відповідно до мети та ситуації спілкування. Крім того, на основі загальних оцінок за трьома параметрами визначається загальний показник рівня розвитку перцептивно-комунікативних можливостей людини. В результаті поведеної методики були отримані дані, які представлені у таблиці 2.

Таблиця 2

Особливості розвитку невербальних засобів спілкування у майбутніх психологів (у %) N=94

Рівень	Параметри						Загальний показник рівня розвитку перцептивно-комунікативних можливостей	
	Загальна оцінка невербального репертуару людини		Сенситивність людини до невербальної поведінки іншого		Здатність до управління своїм невербальним репертуаром			
	Абс. к-сть	%	Абс. к-сть	%	Абс. к-сть	%	Абс. к-сть	%
Високий	5	5,3	7	7,4	4	4,3	6	6,4
Середній	38	40,5	37	39,4	36	38,3	37	39,4
Низький	51	54,2	50	53,2	54	57,4	51	54,2

Якісний аналіз результатів дослідження вказує на те, що більша частина майбутніх психологів (від 53,2 до 57,4%) знаходиться власне на низькому рівні розвитку всіх параметрів здібностей невербальної комунікації. Також значна кількість студентів має показники середнього рівня розвитку (від 38,3 до 40,5%) різноманітності, гармонійності, диференційованості невербального репертуару (40,5%), сенситивності до невербальної поведінки іншої людини (39,4%) та здатності до управління своїм невербальним репертуаром (38,3%). Студентів з високим рівнем розвитку вище зазначених параметрів виявлено від 5,3 до 7,4%. Дана методика також дозволила визначити загальний рівень розвитку перцептивно-комунікативних можливостей майбутніх психологів. Як видно з таблиці 2, низький рівень розвитку перцептивно-комунікативних можливостей мають 54,2% досліджуваних, середній – 39,4%, а високий – лише 6,4% респондентів. Такий стан речей, на нашу думку, пов'язаний перш за все, з недостатньою практичною професійною підготовкою майбутніх психологів, яка зосереджується у переважній більшості на розвитку вербальних засобів спілкування, зокрема, процесах говоріння та слухання.

Порівняння результатів, отриманих за обома методиками, засвідчило наявність взаємозв'язку між рівнями розвитку соціального інтелекту та невербальних засобів спілкування, що доведений за допомогою коефіцієнта рангової кореляції Спірмена 0,481 на рівні $p \leq 0,01$.

Виявлений взаємозв'язок відкриває можливості підвищення професійної підготовки майбутніх психологів, зокрема в аспекті кодування та декодування інформації через невербальні засоби спілкування шляхом розвитку соціального інтелекту.

Використана література:

1. Лабунська В. А. Экспрессия человека: общение и межличностное познание / В. А. Лабунская. – Ростов н/Д.: Феникс, 1999. – 608 с.
2. Михайлова (Алешина) Е. С. Методика исследования социального интеллекта: Адаптация теста Дж. Гилфорда и М. Салливана: [руков-во по использованию] / Е. С. Михайлова. – СПб.: ГП "ИМАТОН", 1996. – 56 с.
3. Руденко С. В. Соціальний інтелект як чинник успішності педагогічної діяльності: автореф. дис. ... канд. психол. наук: спец. 19.00.01 "Загальна психологія, історія психології" / С. В. Руденко. – Київ, 2008. – 19 с.
4. Фетискин Н. П. Социально-психологическая диагностика развития личности и малых групп / Н. П. Фетискин, В. В. Козлов, Г. М. Мануйлов. – М.: Изд-во Института Психотерапии, 2005. – 490 с.

Аннотация

В статье представлены результаты экспериментального исследования взаимосвязи социального интеллекта с уровнем развития невербальных средств общения у будущих психологов, которые открывают возможности повышения профессиональной подготовки будущих психологов, непосредственно в аспекте кодирования и декодирования информации невербальными средствами общения путем развития социального интеллекта.

Annotation

In the article are represented the results of experimental research of social intellect's correlation with the progress standard of nonverbal facilities of communication by the future psychologists, who discovers opportunities of growth of professional training of the future psychologists, directly in the aspect of coding and decoding of information of communication nonverbal facilities by progress of social intellect.

УДК 1.740.18

Сковронський Б. В.

ТВІР МИСТЕЦТВА ЯК СЕМІОТИЧНИЙ ФЕНОМЕН

В контексті глобалізаційних процесів та інтеграції культурно-історичного потенціалу, актуалізується традиційна проблематика, пов'язана із створенням цілісності мистецького твору. Зокрема, проблема композиції висвітлюється в новітньому ракурсі: в контексті визначення традиційних форм, методів та засобів формотворення в просторових і часових мистецтвах як композиційних засобів утворення